

KÖZMŰVELŐDÉS

Felelős szerkesztő: Wagner Sándor.

A lap szellemi részét illető cikkek a szerkesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénztári-, az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatalnak (Papp György) küldendők.

Megjelenik minden vasárnap.

Az előfizetés díjai:

Egész évre	8	Kor
Félévre	4	
Negyedévre	2	

— Hirdetések díjszabás szerint. —

Társadalmi irányzat.

Az emberiség erkölcsi életében a vezető erő hol az ideális életfelfogás, hol az önző anyagi érdek. Az akció és a reakció hullámzása a jó és gonosz szellem tusájának nevezhető. A boldogságot örök-ké kutató ember hol a föld porában véli föltalálni azt, hol magasabb régiókban keresi. És minél mélyebbre süllyedt az emberiség az anyagiségban, annál gyorsabban, annál hatalmasabban működik a reakció törvénye: a megtagadott erkölcsi érzület ébredése, amely „Megállj”-t kiált a lejtőre jutott nemzedéknek.

A kereszténység térfoglalása, a reformáció, nagy tévedései dacára még a francia forradalom is, tisztább régiókba emelte a világot. Az emberiség történetében egy-egy fejezetet jelentenek ezek.

Az erkölcsi élet egy ilyen magasra szárnyalása volt tapasztalható Angliában a XVIII-dik század tobzódása után Ruskin és Carlyle idejében, akik reá mutattak arra, hogy a növekedő nemzeti vagyon nem biztosíthatja az emberek boldogságát, ha a szívekből kiveszett az erkölcsi tartalom.

Nemzeti történetünkben fordulópontot jelent az az idő, mikor a nyugatról hozzánk hatolt elvek hatása alatt a kiváltságos osztályok lelkes képviselői a pozsonyi diétán lemondtak az ősi előjogokról s a jobbagység felszabadítását proklamálták. Szép, magasztos volt ez az önzetlen felbuzdulás és az emberszeretet műve mégis mérhetetlen bajok csiráját viselte magában.

Következett a gazdasági élet alapos átalakulása. A liberális elvek az egyéni önzés szabadságát hirdették. Nagyot fordult a világ. A magyar földbirtok nagy része kicsúszott azok kezéből, akik azelőtt az ország oszlopa, a nép pártfogói voltak s azok a kevesen, akik megmaradtak még ősi örökükben, elszoktak attól, hogy szabaddá lett földmives-osztállyal törődjenek. A szabadverseny és a tüke uralma a gazdasági érdekeket tolták előtérbe. A társadalom felsőbb osztályait a megélhetés gondja s közjogi viták foglalták el. A kis ember pedig a lelkesedő öröm első mámorá után a szabadsággal nem tudott élni. Mint a korán szárnyára bocsátott madárfiók, csak vergődött s rövid idő mulatö-

rött szárnyal bukott alá, vagy karvalyok, ölyvek martaléka lett.

A megélhetés napról-napra nehezebb, a kizsákmányolás veszélye minden lépten kísért. A kis ember régi támaszai kidőltek; vezetők nélkül áll a mindennapi kenyérért folytatott harcban. Irgalmatlanul behajtják az adót.

És ekkor a faluban egy új jövevény jelenik meg. Hamar kiismeri a kisember baját. Részvétellel szól, mint ahogy nem beszélt hozzá senki s feltár előtte egy szebb jövőt: igazi szabadságot, egyenlő osztózat a földi javak mindegyikében. Szítja az elégedetlenség lángját, az osztálygyűlölség mérget csepegteti a szívekbe. És a szerencsétlen paraszt lépve megy. Nem a szocialisták elveiért harcol, nem a meggyőződés ad kezébe fegyvert; a nehéz megélhetés elkeseredése, az elhagyatottság kétségbeejtő sivársága, a jövő reménytelensége oka a lázadásnak.

Felébredtünk. Érezzük, hogy a magyar nemzet csuszik le a lejtőn. Évtizedek bűne megtorlást kíván. Kieresztettük a gyepőt kezünkől, de nem törődünk sokat sem

TÁRCA.

Babonás hiedelmek a székeleyknél és a dévai csángóknál.

A Déva délkeleti határában elterülő kincstári birtokon mintegy 12 évvel ezelőtt 50 bukovinai magyar családot telepítettek le. Andrásfalváról hozta be őket az állam s mint ilyeneket: csángóknak hívják itt őket, telepüket meg Csángótelepnek hivatalosan is. Maguk nem tartják csángóknak magukat, sőt nem kis bosszúság árán nyugodtak bele abba is, hogy mások így nevezzék őket. Nem is tartoznak a tulajdonképeni csángókhöz, hanem, a mint ruhájuk és beszédjük egyaránt elárulja, csiki székeleyek. Ez alkalommal néhány babona közrebocsátásával nyitom meg a rájuk vonatkozó közleni valóim sorát.

A dévai csángók annyira vallásosak, hogy minden vasárnap és minden ünnepen seregestől vonul öregje, ifja, férfiak és nők egyaránt a templomba, pedig kerek 2 km. útát kell gyalogolniuk, míg a felekezetük templomába, a román templomba eljutnak. Azonban, mikor a templomba kiimádkozták magukat, minden lelkiismeretfurdalás nélkül mennek a férfiak a kocsimába, a hol felülte nagy mértékben fogyasztják

a szeszt s mulatnak oly duhaj módon, hogy bajos volna bennük felismerni a nagymisei megvecsényei áhitatos templomjárókat. Ha az ember szembe kerül velük, bátran és nyíltan beszélgetnek, eszük járása oly nyíltnak és világosnak tűnik fel, hogy valóban meglepő utána az a tapasztalat, hogy mily sok babona uralkodik és talál hitelre közöttük.

Szentül hiszik pl., hogy sok vén, sőt ifjabb asszony is van, a ki bosszorkány. Hiszik, hogy vannak szép asszonyok, tudós emberek, tátosok, garaboncas diákok, a kik mind esodás hatalmasmal rendelkeznek embertársaik megrottására. Mielőtt egyéb babonás hiedelmek leírására térnénk, szóljunk itt ezen néphitbeli alakokról részletesebben.

1. A bosszorkány olyan — rendszeren vénebb — asszony, a kinek „tudós tanótsága van”. Zavarán (egymás mellé sürün bevett karókból álló kerítésből egy karót neveznek így), sorompóján (a zavaránokat összefoglaló dorong) s matollán jár. A bosszorkányok egymással továrosok (jó pajtások). A hová akarnak, tudtán kívül oda rendelkeznek vagy visznek bárkit is. A kire haragusznak, azt megcsufolják, éjjel a vérét kiszipják s pogácsát esenyálnak belőle s ettől kapják rengyin tul való erejüket, mert ők „több ember erején járnak”. Tudományát, nem kopac, hogy megmogyta másnak a bosszorkány. A hatalmas

olyan nagy, hogy azt csak a tudós ember ronthatja meg, közönséges ember nem. Így pl. a tehenet el tuggya látni (meg tudja rontani), úgy, hogy a gazdaszony ellatott tehene csiesiből tisztá merget (genyves folyadék) és gamatot fej. Szögedi Jánosné mondja, hogy Sebestyén Antalné, akki bosszorkány, elvette a tehene tejét. A csordából mikor haza hajtották, otthom nem lelta a hejít a tehen. Kirántott az ndvarról s bögyve jutott a Sebesténné kapuja elejibe s ott es fojtonosan bögött. A tehen érzette, ki vette el a tejt s azért futott oda.

Azonban akármilyen hatalmas is a bosszorkány, bizonyos óvintézkedések megtételével meg lehet védeni a tehenet. Pl. Szent György-nap előtti este az istállóajtó elé egy új faboronát kell támasztani, a melyik még a földben nem járt. Ha ezt megtette a gazda, akkor egy évig biztos lehet abban, hogy a bosszorkány nem tudja ellátni a tehenét. Ha ezt nem tette meg s a bosszorkány a tehenét ellátja, megboszulhassa magát a gazda a bosszorkányon úgy, hogy a tehenére ráterít egy olyan lepedőt, melyikkel dagasztás után a kenyér tésztaját és szókták takarni (tésztaakarót) és az így betakart tehenet egy jó hajlós magyarofa páleával jól megveri. Minél jobban üti a tehenen a tésztaakarót, annál jobban fáj a bosszorkányak. (Szegény tehen!)

Forgószél soha sincs bosszorkány nélkül.

magunkkal, sem a néppel és nem tanítottuk meg megállani a saját lábán. Szolgasorsra jutott újból, a réginel nem egy keservesebbre. A lelketlen zsidó uzsora karmai között nyögve, a szocialisták karjaiba vágyik. Mohón nyul a bódító tanok után, a melyek menekvést ígérnek, pedig semmit sem adhatnak. Olyan forma ez, mint a futó tűz, mely a falú egyik végén támad és gyorsan átharapszik a másik szélre. Ennek tovább folyni így nem szabad, nem lehet.

Ebből a meggyőződésből szinte észrevétlenül fakadt a visszahatás. A haza minden pontján hangok emelkednek: meg kell menteni a népet. Fel kell világosítani, hogy ne higgyen a téves tanoknak. Nem ott a véres lázadásokban van a menekvés. Nem barikádok, zúzások, hazudozások, fejedelmek, államfők, miniszterek gyilkolása, vallásbeismerés — hanem az igazságkiépítésében fekszik a nemzetek ereje. A becsületes törekvések, a tisztas ipar és józan reformok mezején találnak gyógyító irt a fájó sebek, ott fog végbenemni a magyar nemzet újjászületése is.

Sokan vannak azok, akik készek sorompóba állni. Lángoló hazafiság, meleg fajszeretet az ő fegyverük s hogy még eddig nem indultak a népméltóság csatába, annak oka az, hogy nem volt, aki a fegyver használatára beoktatta volna őket. Erre tanít a társadalom új irányzata: a szövetkezés.

Kepe rektifikáció.

Miután az V-ik „Mi volna jóhoz” senki sem szólott hozzá, tehát én újból itt vagyok Tek. Főszervező úr s melyen tisztelt kepes pap-

Azert a forgószélbe nem jó beleköpní (vagy bármit is beledobni), mert a ki beletöpi, annak a nyelve szállását úgy elviszi, hogy többet soha sem jó meg. Beléállani sem jó a forgószélbe, mert az, akki beleáll, azt elborongoztatja (elviszi s a boszorkány hatalmába juttatja.)

Egy alkalommal néhány kaszás kiment a Nagy-Nyíra kaszálni. Ott az egyik beletöpt a forgószélbe, a melyik épen ott karikózott el. A forgószél avval elment s délig nem is történt semmi. Hanem mikor a délt (délebedet) elhozták a kaszásoknak, s míg azok eljöttek, letették a földre; a boszorkány egy nagy béka képen oda ment, a míg észrevették volna, s mind egy falásig megette a délt, hogy a kaszásoknak semmi sem maradt, a mit elfogyaszszanak. Étel helyett csak szidták a boszorkányt. De még csak osztán következtetett a nagyobbik baj, mert kevés idő múlva a forgószél is visszatért, a rendeket felkavarta, a földbe szurdalt kaszák közül egyet kikapott, meghorogatta magát a kasza a levegőben, osztán belévágódott annak a kaszának a hátába, a ki a forgószélbe töpött volt s a ki egyuttal legjobban is szidta a boszorkányt. A többi kaszások étlen tovább kaszáltak. E közben az egyik kaszás levágta véletlenül a béka képen ott bujkáló boszorkánynak egyik lábát. Az úgy sikojtott, mint egy ember és mind menni akart a kaszás felé, hogy buszújjá meg magát, de azt a lábujjasa miatt nem érthette utól.

Tulbuk Józsi egy alkalommal bement több

társaim, a kántor urakat most azért nem hívom, mert — dacára, hogy ők is velünk izzadják a kepet — őket nem igen szidják, csak a papot találják első sorban a keperrektifikáció miatt „corpus delictinek.”

A multkori rövid közleményem csak általánosságban mutatott valamit a címhez, most egy kis szemelvényt ohajtanék ide iktatni izlelőül azon boldog embereknek, akik nem ismerik a rozs, zab, ospora és fafizetés keserveit.

Itt vagyunk Isten jó voltából egy rektifikáló új év kezdeten, amidőn szépen ringatják az Istentől megáldott s már pírulni kezdett gabonák fejeket; jól esik a szegény kepes papnak, ha a dús termést hozó gabonaföldek közt járkálva szolozmazik s a jó Istenhez buzgóbban küldi imafohászait minden javaiért, s el-elmondogatja magában: talán az idén jobb lesz, mint a multban.

Igen ám, csak hogy most egyéb baj van! jó a rektifikáció, a melyből az egyháziaknak egy évi fizetését leendő „lelvenek és holtak” feletti ítélete van függővé téve.

Nagy dolog ám az a rektifikáció! nagyra kell a böles ítélő tanácsos urakat becsülni a szegény pária kepes papoknak, ha azt akarják, hogy a dolog jól menjen. Azt mondta volt nekem egy élettapasztalatokkal gazdag, nagylelkű jó öreg kedves kepes pap úr:

„Öcsém uram! ha valaha megéred azt a boldog kort, hogy kepes pap lenne önből, soha se felejtse el az almárium tetejére a rektifikáció napján néhány cilinder pirosított sziverösítőt tétetni, s aztán midőn az ügyek tárgyalása folyamatban lesznek, jó lesz tekintetével s ha szükség gestikulációjával is a tisztelt társaság becses figyelmét oda irányítani, mert...!” En ezt nem azért mondtam el, mintha eme böles tanácsot követtem volna, csak példának okáért.

Most pedig térjünk vissza a tárgyhöz, mert a jó atyafiak közt a mozgalom megindult, kiknek joga rektifikálni s kötelessége fizetni. Egy országgyűlési képviselőválasztás titkos furlanggal kieszelt korteskedési mozgalom kis legény a keperrektifikáció előzményeinek eseményeivel

társával együtt Beszterecére (t. i. Andrásfalváról). A mint egy papáz-ra (étetőhely)értek, forgószél kerekedett. Tulbuk hirtelen belehajította a bieszkáját, mert épen ettek a forgószélbe. A bieska belévágódott a boszorkány lábába s így a forgószél magával vitte. Estére beérkeztek Borgó-Pundra s egy ismerősökhez beszállottak. Vaesora rához ültették őket s hát Tulbuknak épen az ő bieszkáját tették elé. El nem tudta képzeini, hogy került oda az ő bieszkája, de megijedt s egy szót sem mert szólni róla. Vaesora után a háziasszony beszélgetés közben levette a kapcaboscort a lábáról s megmutatta, hogy a nagy lábujja egy kicsi héjján egészen le van vágva. Megmondta azt is, hogy ezt a sebet épen Tulbuk okozta s most köszönje, hogy épen az ő vendége, mert másképen holta napjág siratná, úgy megboszulná magát rajta. Tulbuk esküvel fogadta, hogy többet levett kalap nélkül reá sem néz a forgószélre, nem hogy valamit belevetne s így megbékéltek. — De a boszorkány még sem hagyta annyiban egészen a dolgot. — Másfel esztendő múlva történt egyszer, hogy Tulbuk egy este egy halottas háznál volt virrasztóban. Harmadmagával úgy fele tájban haza indult; mikor a Bokok Feriek háza előtt jártak, valahonnét elértemt a boszorkány s Tulbukot egy szempillantásra belévágta a ház előtti vízzel telt árokba s ott adig sujkolta, csafarta, míg felig meg volt halva, Tulbuk így elkínözva nagy nehezen kímásztott az árokból, de úgy beléállott volt az ijedség, hogy reggel, mikor

szemben; ha a papra vagy kántorra nehezelt valaki, — mert hiszen mi is emberek vagyunk. — jaj neked szegény ember! majd megadom nektek, megmutatom a rektifikáción „ki vagyok én!?”

Már hetekkel azelőtt összejönnek a szomszédok, az ismerősök, a „komák a „tanácsos úr” kapujába s tárgyalják, hogy ez ilyen gazda, az amolyan, ennek ennyi birtoka van, a másnak amannyi; nekem alig terem valami s mégis „fel” vagy „egész” bérre vettek fel a rektifikáló urak; míg ellenben a másikat, akinek asztagai vannak, úgy vagy talán annyira sem; hiába! nincs itt igazság, s emellett a szegény ember szegény ember mindenütt.

Ezen beszéd folyamán megismerik a „tanácsos” úr véleményét s aszerint járnak el: t. i. külön-külön meglátogatják „ő kegyelmességét” s előbb kéréshez és ha ez nem használ „lüttyenhez” folyamodnak. „Bátyám uram”, „szomszéd uram”, „komám uram”, szóval, a minő viszony van, egymás közötti megszólítással kéri, hogy a „jó Isten is megfizeti” majd segítsen rajta a rektifikáción, mert ő olyan nagyon meglett a mult évből terhelve, meg is folyamodta, de ott X. Y. neki megint ellensége volt, s így gyenge vállán rajta maradt a nagy teher. Ő majd kaszálni, felesége, gyermekei, kapálni, takarni vagy akármiféle munkára szólítja, szívesen fognak segédkezni, csak most az Istenért könyörüljön rajta a „tanácsos úr.”

S az ige testté lesz, a rektifikációra egybegyűlünk. A szegény kepes pap ott ül a széken: szép, szívekhez szóló szavakkal felkeri a „tanácsos” urakat: hogy legyenek igazságosak, mint a multban, senkit jogtalanul meg ne terheljenek, de a kepeseket se kíméljek, hanem kire-kire érdeme, vagyoni állása szerint róják ki a „bért”. Ők ünnepélyesen mindent megígérnek, de azért a hegyükbe más egyebet rejtetnek.

Előveszik a kepelistát, s kezdik az előre elkészített névsor szerint az egyesek neve után a jegyzőnek bediktálni ítéletök eredményét. „Hó! mert itt baj van atyafiak” szól az egyik, „azt

haza vándorogott, a felesége egy tányéron turót tett eleibe, de még ekkor is úgy meg volt ijedve, hogy a turó helyett mind a tányér fejer szelét mártogatta a máléjával (puliszka). Mint-hogy Tulbuk tudós volt, a boszorkány azért rontotta meg, nehogy a gyermekei is azzá váljanak.

Beeze Mihály a két szemével látta, hogy egy alkalommal Szucsavából a vásárról hazajövet egy asszony, kinek márfája a hátára volt kötve, a Szátu-Máre nevű község végénél nem állott ki a forgószél útjából. Erre a boszorkány úgy megharagott, hogy az asszonyt felkapta a levegőbe, ott jól megkerimbabóztatta s osztán levette, a márfáját pedig egészen szerte-széjjel szórta. A szegény asszony úgy össze volt törve, hogy mozdulni is alig tudott, Beeze Mihály fel kellett veyge a szekere s úgy vitte bé a faluba.

Egy asszony vásznat fejerített. Kiterítette szépen, a hogy szokás, de a boszorkány haragossa volt neki, egyszeribe forgószélet támasztott, a ki a vásznat felkapta, összekandargatta s úgy elvitte, hogy a Szátu-Máre nevű falu határában egy tóban kapták meg.

A nagy bekát nem jó megütni, mert a boszorkányok az ember lelkit elviszik. A nagy béka a boszorkány segéde, a kinek képiiben jár. Sokszor küldi ezt maga helyett mindenfelé.

Sebestény Antalné, a ki még nem is vén s mégis boszorkány, virágvasárnap Piskibe ment gyönni. Mikor a pap oda akarta adni neki a szent ostyát, kiesett kezéből. Azért történt ez, mert a

az illető nem bírja meg, mert az N. falúba férjhez ment leányának, vagy megházasodott fiának ennyi és ennyi földet kiadott". „Jól van” unisóló adják a választ: „tehát ez lesz „feles”, vagy „fél feles” vagy „osporás.” Ujra tovább foly a munka: „Jaj tisztelt tanácsos urak! ezt szegényt anyni elemi csapás érte, ez teljes lehetetlen, hogy annyit fizessen.” „No hát, ez is jó!” Jön a mást: Mit? az az ember, akinek csak „Hosszulában” ennyi buzája s a másikban amannyi rozs, meg árpája lett, ez csak annyit fizessen, mint a másik szegény ember, akinek képét leemelték, azt nem lehet úgy hagyni s szépen a „félből” „egész” lett. Igen, de itt vagyunk mi is „tanácsos urak”, „rajtunk is kell plebános úr — engedjen meg — segíteni, mert higgye el, nekem fele sem lett, mint a mult évben, majdnem mind kiszántottam az „öszit”, s így nagyon kevés termett, legyen szíves velünk szemben is elnéző lenni, hisz így is eleget rektifikáltak az úrnak.”

Ez így foly végtől-végig, aki miként kente meg a tanácsos úr tengelyét, aként emelkedik, vagy fogy a kalongya száma az egyháziak béreül. S mindezt annak a halálra ítélt papnak át kell élni; saját szeme előtt, füle hallatára licitálnak a szegény pap számára, aki éjjel-nappal készen van az ok szolgálatokra, akinek nincs sem hideg, sem meleg; sem eső, sem hó, kész örömmel tesz értök mindent. Ha beteg vagy nyögj, de hozass magad helyett mást, aki tegyen nekünk mindent, mert mi téged fizetünk, te a mi szolgáló vagy. Ha a pap jelen van a rektifikáción, az is baj, mert gyanúsítják, ha nincs ott, még nagyobb baj, mert jobban megcsalják.

Be van már végezve a rektifikáció, szépen aláírják s nagy audenciával átnyújtják a kegyelem kepe könyvét, s pipa szó mellett elmennek haza felé, tárgyalva mily rengeteg gabonája van a papnak, félfalú megélne belőle. A következő vasárnap, szent mise után kiolvassák, hogy ki mire, mennyivel lett „megróva”. Most lesz a lótas, futás, kiabálás, átkozódás, hogy igazság-

szent ostya érzi, hogy boszorkány akarja megenni, azért nem akar az ily asszonyba belémenni. Talán nem gyónt tisztán. Ez az asszony azt szokta csinálni, hogy levetkezik tiszta meztelenre s így kora reggel megfereedik a fürre hülött harmatban. Erre aztan este, a kire haragszik, annak tehenye egy eszpp tejet sem ad.

2. A s z e p a s s z o n y csak az emberi állatot bántja. Van olyan, a ki csak nőszemélyeket ront meg. Nékik is csak a tudós árthat.

A szépaszonyok Szent György éjjelen bándaszóval járnak, de ezt rajtik kívül senki sem hallja, legfeljebb csak a tudósok. Ilyenkor minden istállóba bemennek, kivéve az olyanokat, hol ezt kellő óvószerrekk megakadályozzák. Nagy fedvik telik abban, ha a gyeplöket és a lovak sörényét összebogozhatják.

Hogy ez meg ne eshessék, az istállóban szentelt fokhagymakoszorút kell felakasztani vagy egy koponyát és Szent György esteje előtt az istálló körül szentelte mákot kell elhinteni, miközben a következőket kell mondani: Szép asszony, akkor fond be a lovam serényit, ha ezt a mákot megolvastad!

Ha a mák nincs megszentelve, akkor a szép asszony segítséget hívhat s azzal együtt reggel előtt a mákot megolvashatja s így jut ideje arra is, hogy a lovak sörényét befonja. A szentelt mák megolvására azonban segítséget hivnia nem szabae s így nem érkezik el vele. Második éjjel pedig a számlálást csak úgy folytathatja, hogy ismét elől kezdí és így soha sem jut ideje a ló sörényének a befönására.

(Vége következik.)

talánul megterhelve, nekem nem szolgál többet, mint annak a más nagy gazdának, hát én miért fizessek annyit stb. . .

A templomban elhintett jó magot, a rektifikáció madarai kitépik szivökből, s a jó Isten a megmondhatója, mily dispozióval mennek hozzá és onnan a falú pennához, akik megírják a sok felebbezést; viszik a szegény képes pap nyakára, s ott rettenetes kalamajkát csinálnak. A pap a felebbezéseket a nagygyűlés elébe terjeszti, a mely a népből állván, ok természetesen a felebbezéseket elfogadván, lerekifikálják s ha a pap felebbez? válaszul azt kapja, hogy kétszer nem rektifikálunk.

Mikor kutatni kezdjük a rektifikációnal történt fel és leszállítás valódi okát, akkor tudjuk meg, hogy a kiknek felemelték, talán nincs meg a törvény követelte kalangya száma, de a tanácsban haragosai voltak; a kiknek pedig levonták, azoknak van bőven, azonban komámuram, sógoruram, vejemuram stb. voltak s így a vesztés mindig te vagy szegény képes pap uram, kánturam.

Egy jó ember kérdi, attól, akinek mindig levettek a képét s egy új tanács az igazsághoz híven rektifikált számára, hogy mondja meg igaz lelkiismerettel: X. Y. egyháztanácsosnak azért, mert magán segített: évenként e célból hányszor volt munkára? Ő így válaszolt: „két nap kaszáltam én s egy nap trágyáztam, feleségem pedig két nap mosott.” Most én mondom magának valamit: A 2 nap 2 korona, az 1 nap szekerével 3 korona, a felesége 1 kor. 60 fill. összesen 6 kor. 60 fillért tesz ki. Három ember magának szolgált egy évig, s a tanácsban lehuztak magának 3 kor. értékű kepe, a melyért 6 kor. 60 fill. értékű munkát vették; s így hány éve csalta maga önmagát, 3 embert és lelkét? Beesületes ember maga? Nem! Nő lám, hogy a mostani rektifikáció helyes.

Ime uraim! Itt vagyunka gologótánál. Uram! ha lehetséges muljék el e pohár. Kepemegváltás jöjjön el a te országod! de a mig eljöne, a kepe is a Föszerkesztő Úr becses engedelmével beszédné a

Székely.

Füredi élet.

— Levelezés. —

Előpatak, 1904. július 25.

Tekintetes Szerkesztő Úr!

Multkori levelemben az előpataki hitéleti mozgalmakról tettem említést. Füredön lévén, természetesen az élet kepe is változik. Jönnek, mennek az emberek. Elmentek a multkori levelemben említett úrnak: Boeskor Ferenc, mikóújfalvi plébános és Szeles Dénes paptanár Brassóból, s már-már azt hittük, hogy pap nélkül maradunk, nem lesz, ki szent-misét mondjon, a midőn megérkezett Bíró Béla kolozsvári apát-plébános és Pál K. János csiksomlyói gvardian. Ezen úrnak közül a mult vasárnap d. e. 8 órákor Bíró apát-plébános úr kismisét, 10 órákor pedig a páter gvardian úr énekes nagymisét mondott. A templomban annyian voltunk, hogy ember ember hátán állott s még egy akkora templomot is megtöltöttünk volna.

Nagymise előtt a páter gvardian úr benedikálta a most beszerzett füstölőt, tömjéntartót, aszperzóriomot és a hozzátartozó üstönkét, miket — miként mult levelemben említettem meg — közadakozás útján szereztünk be. A beszer-

1) A kepe megváltás ügye hála Istemek több hitközségben örvendetes eredménnyel halad a megvalósulás felé és így idővel ezeken a mizeriákon is talán segítve lesz. Fő az, hogy jó viszony legyen a hívek és a lelkipásztor között és a hibákat ne keressük mindig csak másokban.

Szerk.

zéshez adakozásaikkal hozzájárultak az ivbe jegyzett sorrendben:

Fodó Károly honvédszázados Szegedről 2 kor., Székely István postafelügyelő Segesvárról 3 kor., Szeles Dénes paptanár Brassóból 2 kor., Orosz Lázár vendéglős Sepsiszentgyörgyről 2 K., Boeskor Ferenc plébános Mikóújfaluból 2 kor., Fejér Endre plébános Ilyefalváról 2 kor., Suták János kereskedő Kolozsvárról 1 kor., N. N. 1 kor., Potoczky Péter birtokos Csikszeredáról 1 kor., Albert Ödön Csikszeredáról 2 kor., Irk Antal birtokos Brassóból 1 kor., Vozsey B. Brassóból 1 kor., Kovács Antal árvaszéki ülnök Csikszeredából 1 kor., Mihály Ferenc megyei főjegyző Csikszeredából 1 kor., Józsa Mihály fővárosi tanácsjegyző Bpest 1 kor., Szabó Géza tanfelügyelő Csikszereda 1 kor., Wellmann Samu ügyész Csikszereda 2 kor., Kovács György nyug. ellenőr Csikszereda 1 kor., Irk Károly kereskedő Brassóból 1 kor., Bíró Béla apátplébános Kolozsvár 1 kor., Neubauer birtokos Debrecenből 1 kor., Pál K. János zárdafőnök Csiksomlyó 1 kor., Potoczky Kristóf birtokos Csikszereda 1 kor., Rettegő Géza főgymn. igazgató Mvásárhelyről 1 kor., Becze Antal alispán Csikszereda 1 kor., Geező Béla törvszéki bíró 1 kor. Összesen 35 korona.

A bevasárolt tárgyakért kifizettem Orosz Lázár úr kezeihez számlákra 34.10. Egyházi fehérművek mosatásáért 1.20. Összesen 35 korona 30 fillér.

A 30 fillér túlkiadást Székely István úr fedezte, ugyanúgy szerezte be és tartotta fenn az öröklámpát is.

Mielőtt leveletem befejezném, bátorodom az illetékes körök figyelmét egy igen kedvező körülményre felhívni.

A katolikus templom Előpatakon egy kis magaslaton fekszik, terjedelme üres telek közepeben. Előpatakat évenként többen keresik fel az erdélyi egyházmegyei papok közül, sőt jönnek Magyarországról is. A templom körül-terület terjedelme üres telken aránylag kevés költséggel lehetne egy épületet emeltetni 8—10 lakószobával, mit igen jól lehetne értékesíteni. Egy szobát teljesen ingyen lehetne átadni egy papnak, ki ezért csak annyi kötelezettséget vállalna, hogy naponként kismisét, vasár- és ünnepe napon nagymisét tartson. A többi szobákat bérbe lehetne adni s e bevétel képezné a templom alapját, vagy a mennyiben az ilyefalvi plébános építené fel, az ő jövedelmét, de ehől aztán gondolni is kellene a templomot. A telket körül, és az emelendő épület előtt ugyesen be lehetne fásítani. Nehány év alatt igazi üdülő helye lehetne ezen épület akár az ide jövő egyházi egyéneknek, akár a katolikus híveknek.

Ajánlom indítványomat az érdekeltek szíves megfontolásába és figyelmébe.

Siculus.

Közművelődés

egyetlen katolikus politikai lap Erdélyben.

Előfizetési ára:

Egész évre . . . . . 8 korona
Fél évre 4

Római katolikus kantorok, tanítók és tanítónők 4 korona kedvezményes áron kapják.

Mutatványszámmal kívánatra ingyen szolgál kiadóhivatal.

H I R E K.

Hová gyakorta visszazálla lelkem...

Hová gyakorta visszazálla lelkem,
Virágos erdők! virultok-e még?
Gazdag reményt hord-e a rózsabimbó,
Madárdal cseng-e s illatos a lég?
Itt is van vadvirággal díszes erdő,
Csaltók alján dal itt is fakad,
De vágyó lelkem mégis nyughatatlan,
Szülőföldemre tér a gondolat.

Hol kis királlyá tett a nap mosolya,
Hol oly káprázatok valának álmaim...
Te drága földem, nem feledlek, oh nem!
Uralkodol szívemnek vágyain.
De már alább hagytam az álmodással,
Az élet gondja küzdelemre hív...
Megyek. — Az eszménykép ragyog előttem:
Nem álomnak, küzdesnek él a szív.

Kiszínezt reménnyel kap munkába,
Ha égeti is gúny, tövis, bukás,
Előre törtet, mert igaz a jelszó:
Az élet hare, melyben nincs alkuvás.
A földön napsugár érlel gyümölcsöt:
Az életben lelked sugárai,
A melyek iznak önmérsztődéssel,
S jutalmuk csak a köznek gúnyjai!

Egy nyár kell a gyümölcsnek, míg megéri,
S hány milljó napsugár szór életet?
Hány lélek lángugára árad szét, míg
Boldogság leng e nagy világ felett...
Ily gondolatok égnek képzetemben,
S kesernyész érzés fűtja át szívem,
Midőn feléd száll lelkem, — szülőföldem!
Hol sóvár vágyódásom megpihen.

Mint síró gyermek anyja kebelére,
Úgy térek én is boldogan feléd,
Hogy letegyem a gondok súlyos jármát,
Hogy gyógyítsam a küzdesek sebéit.
S midőn bejárta illatos bérécednek
Virágait andalgó képzetem,
Újult erővel fogok a munkába,
Magam újra boldognak érezem!

Faustinus.

— **Személyi hírek.** Püspök urunk folyó hó 28-án elutazott édes anyjának és rokonainak látogatására néhány heti pihenésre. Visszatéréseig a magán leveleket nem küldik utána s az egyházkormányzati ügyeket Dr. Ujfaluusi József apátkanonok intézi. — Kovács Lajos kanonok Radegudába. Dr. Balázs Endre papnöveldei rektor Tusnád fürdőre. Dr. Vass Albert theologai tanár Marosújvárra utaztak. Wagner Sándor felelős szerkesztőnk családijával Beodrára ment nyárára üdülni.

— **A vatikáni nagykövet Gyulafehérvárt.** Szécsen Miklós gróf osztrák-magyar vatikáni nagykövet folyó hó 23-án az esti gyorsvonattal Gyulafehérvárra érkezett és mintegy két napot töltött mint Püspök urunk vendége városunkban. A vatikáni nagykövet aránylag még fiatal ember, alig negyvenhat éves, a diplomáciai pályán rohamosan haladt előre arra a magas állásra, melyen most hazaunkat a világ első hatalmasságánál — a vatikánál képviseli. Fia Szécsen Antal temerini grófnak, a volt miniszternek és történetírónak. Először követségi titkár volt Bukarestben, azután a Goluchowszki külügyminiszterium osztályfőnöke és Revertera után vatikáni nagykövet. Gyulafehér-

váron való tartózkodása alatt meglátogatta városunk nevezetességeit: a székesegyházat és a kincstárt, a Batthyány könyvtárt és a csillagvizsgálót, a város környékét és a Hunyadi sirokat, melyeknél az igazi hazaszeretet érzelmével emlékezett vissza a régi szép időkre.

Julius 25-én Tordaszentlászlóra utazott vissza, a hol kedves családjával együtt tölti a nyári meleg hónapokat a Mikes grófok ottani szép kastélyában — és hátrahagyta nekünk ittjárásának kedves emlékét és magával vivén mindnyájunk szeretetét, növelvén bennünk a hűséges ragaszkodást az apostoli szentszék iránt, melynél édes hazánknak olyan buzgó és méltó képviselője.

— **Áthelyezés.** Wolf Károly kezdivásárhelyi és Nagy Dénes csiksomlyói főgimn. rajztanárak kölesönösön áthelyeztetettek.

— **Prímícia.** Új papjaink közül az egyik Van Mons Alfréd panosvai áll. kereskedelmi iskolai tanár július hó 25-én reggel hét órakor mutatta be első szent mise áldozatát helybeli irtalmas növények zárdatemplomában. Manudoktora Balog József csiksomlyói főgimn. tanár volt. A szentmisen részt vett az újpap több rokona, kartársai és városunk intelligensebb eleme. — Szentséges Atyánk a felszentelés alkalmából ezen táviratot küldette az újmisének: „Felszentelésnek napjára Ó Szent-sége apostoli áldását küldi. Zieby.”

— **Püspök urunk IX. számú főpásztori körlevelét** fiúi szeretettel vette egyházmegyénk papsága. A körlevél közli a szent kongregációnak a manuális misek elvégzése tárgyában hozott határozatát. Gyönyörű intelmet ad ezután szent István első apostoli királyunk napjának méltó megünnepléséről, — melyet mult számunk első helyéről már ismer az olvasó közönség. Közli továbbá a csiksomlyói szent gyakorlatoikon részt vettek és az új áldozó papok neveit, kiket a székesegyházban jun. 24—26-ig papokká szentelt.

— **A Szent Istvánról nevezett Erdélyrészi Szent Ferencendi tartomány f. hó 19. és 20-án tartotta évi nagygyűlést Székely-Udvarhelyen.** A gyűlésen, melyen a rendtartomány sok keblű ügye és a rendtagok esetleges áthelyezésének kérdése volt szönyegen — P. Kóry Ottó rendtartományi főnök elnökölt. Megjelent P. László Polykárpp is a szent Ferenciek igen hosszuidőn át volt tartományfőnöke, jelenleg definitor generalis Rómában — ki, mint lapunknak írják, igen nagy örömet keltett magas megjelenésével rendtársai és egyházmegyénk papsága körében is. — Isten hozta! — Isten éltesse!!

— **Személyi változások a szent-Istvánról nevezett erdélyrészi Szent-Ferencendiek-nél.** Tartományfőnök: P. Kóry Ottó, lakik; Medgyesen. Kérdemelt tartomány főnökök: László Polykárpp és Simon Jenő. Tartományőr: Csiszér Elek. Tanácsosok: Lakatos Kornél, Sántha Angelus, Imre Márk, György József, Szélyes Ferenc. Tartományi titkár: Trefán Leonárd a „Szent-Ferenc Hírnöke” szerkesztője. Tiszteletbeli tanácsosok: Elek Theodor, Tamás Alajos, Seeböck Filibert és Kozma Dóme. Tartomány főnöki titkár: Bíró Lőrinc. Ház főnökök: Paál Kap. János Csiksomlyón, Csiszér Bonaventura Mikháán, Szélyes Ferenc Eszteleken, Csiszér Elek Vajdahunyadon, Imre Márk Kolozsváron, Szabó Sebestény Medgyesen, Hartmán Tivadar Gyergyószárhelyen, György József

Székelyudvarhelyt, Sántha Angelus Deesen. Presidentek: Simon Jenő Fogarasban, Lakatos Kornél Brassóban, Salamon Béla Szamosújvárt, Bozóky Mansvét Déván, Pucher Anaklét Alvincen, Ferenc Vendel Szászvároson, Lenes Imre Szászsebesben, Trefán Lenart Marosvásárhelyen, Orbán Bertalan Tordán, Barthó Boldizsár Torockószentgyörgyön, Gábor Mihály Széken, Both Nazár Köhalomban, Krämer Bonifác Körösbányán és Pap Kajetan Gyulafehérváron.

Helyettes házfőnökök külföldi helyezettettek: Tima Dénes Csiksomlyóról Fogarasba, d'André Krizostom időközben Vajdahunyadról Kolozsvárra, Farkas Miklós Gyergyó-Szárhegyről Székelyudvarhelyre, Karda István Deésre. — Soóthy Szaniszló Deésről Fogarasba hitelemzőnek, Dávid Lajos Marosvásárhelyről és Forika Hadrián Esztelekről Deésre, Tilp Kázmér Székelyudvarhelyről és Korbul Ignác Dunaföldvárról Gyergyó-Szárhegyre. Erdélyen kívül lakik: László Polykárpp, definitor Generalis Rómában via Merulana 124.

A galíciai tartományból Erdélyben vannak alkalmazva: Pieton Bernárd Béla és Ryzinski László Benjamin Vajdahunyadon, Vojnowszky Titusz Eszteleken, Roznyai Barabás Rómában a szent Antal kollegiumban végzitanulmányait. Vana rendnek 15 nagyobb és 12 kisebb zárdája 3 hospiciummal. A zárdákkal összekötött és össze nem kötött 19 plebániában 13894 lélek fölött gyakorolják a lelképásztori hatalmat. Van 58 felszentelt pap, 18 theologiai és 11 filozofiai hallgató, 4 újonc, 3 gimn. járó jelölt, ünnepélyes fogadalmat tett 9, egyszerű fogadalmat 13, világi jelölt 12 és harmadrendű testvér 8. Az elmúlt esztendőben 1903 aug. 19-től 1904 jul. 15-éig elhaltak: Fr. Kelemen Lucius Marosvásárhelyen, Fr. Boros Bruno élete 21-ik évében Mikháán és Nagy Ferenc 78 éves korában Szamosújváron.

— **Hazugság.** Egy kolozsvári szociáldemokrata lap támadást intézett püspök urunk ellen, azt állítván, hogy — „az erdélyi püspök és más papi uradalmakban az Uristen alázatos szolgái 60 fillert fizetnek a naphosszat robotoló szegény munkás népnek.” Habár előre feltételeztük ezt a képtelenséget, mégis a szegény munkásokra való tekintettel körülmenyesen utána jártunk az uradalmi intézőségnek az ügynek és így most ennek nyilatkozata alapján egész határozottan állítjuk, hogy a nevezett lap idevonatkozó része megszokott szociáldemokrata hazugság. Mert hát, hogy is áll tulajdonképpen a dolog? Az intézőség ezeket írja: — „Az erdélyi püspöki uradalomban csak a szőlőszetben alkalmaznak állandóan napszamosokat, mert az uradalom többi része ki van adva hasznosberbe. Az állandó munkásokra tavasztól kezdve a téli idő beálltaig aszerint, a milyen a munkás 1 kor. 60, 2 kor. 20 fill. napibért kapnak, a női munkások 90—130 fillert. Szorgalmas állandó munkások a fenti bérben kívül még kapnak egy-egy hold kukorica földet is, oleós legelőt, miáltal téli tengeri szükséglete és nyári legeltetése biztosítva van. A szőlők rekonstruálása is sok téli munkát ad, így egész éven át van munka és átlagosan 1 K. 50 fillert keresnek naponként a munkások. Segélyre szoruló munkások kamat mentes kölcsönt is kapnak, visszafizetésén nincsenek zaklatva, hanem a kölcsönt élvező tetszésétől függ, így bizony meg esik az is, hogy ebből igen sok évi vesztesége van az uradalomnak.” — Így áll tehát a dolog és nem úgy, mint az illető lap előadja. Máskülönben is megjegyezzük, hogy az erdélyi püspök a szegény munkások érdekében tett és teszen mindennap annyit, a mennyit valamennyi szociáldemokrata előcsahoz együttvéve sem képes tenni, — hanem ezt mi nem szoktuk világgá kürtölni. .

— **Bálint Ferenc** püspöki és káptalani uradalmi főerdész a zirci apátság uradalmához főerdészé neveztetett ki. Örvendünk egyrészt derék főerdészünk ezen sikerének, de mélyen fájunk távozását körünkből, mert benne egy jellemes, kötelességét hiven teljesítő, általános közbecsülésben álló vallásos tisztviselőt vesz el városunk. — Új állásához is sok kitartást és szerencsét kívánunk, — mindnyájunk szeretete kíséri oda.

— **A kegyes tanítórend Kolozsvári házához** a következő rendtagok osztattak be az 1904—1905. iskolai évre: K o z á r Ferenc házfőnök, Vajda Gyula a Kalazantinum főfelügyelője, Erdélyi Károly ig., Réti Márton elemi isk. ig., Tomozsy Endre, Mondik Pál gimn. tanárok. Krasznopolszky József gyöngelkedő; Rietly Károly, Huber Imre, Récei Ede, Löky Béla, Rózsa Lajos, Simon Gyula, Komáromy Dezső, Kontraszti Dezső, Schultheisz Vince, Vince László Visegrádi Lajos, Bánn József gimn. tanárok. Kalazantinumhoz: Vajda Gyula kormány segéd, int. főfelügyelő, Russel Károly int. ig., lelkiatya és theol. tanár, Hám Antal lelkiigazgató és prefektus, Komáromy Dezső theol. tanár.

— **Változások az egyházmegyei tanító-ság körében.** Péterffy Árpád csik-lázárfalvi községi tanító lemheny-almási rendes kántor és lemhenyi rendes tanítónak, — Erdélyi András csik-menasági kántortanító ideiglenes minőségben Méréfalvára kántortanítónak kinevezettek.

— **Petőfi Sándor halálának évfordulója.** Ma július 31-én ötvenöt éve, hogy Petőfi Sándor, a magyar szabadságharc nagy dalnoka és halhatatlan emlékü hőse a fehéregyházi csatáson a hazáért elhullott. A nemzet kegyelele azóta nemzeti ünneppé avatta jul. 31-ét, megyék, városok, testületek rendeznek e napon záróndoklatokat a költő sírjához, hogy megkoszorúzzák ott az emléket, mely a magyar nemzet szívéből kivessni nem fog soha. Az ünnepélyek rendezésében természetesen a Petőfi-társaság jár elől, mely az idén is nagyszabású emlékünneppel áldoz a nagy költő szellemének. A kereskedelemügyi miniszter ez alkalomra a sírhoz zárandókló közönség részére felárú vasúti jegyeket is engedélyezett. Összefüggőleg ezzel — mint értesítenek — Kászonfürdőn is tartanak isteni tisztelettel összekapcsolott Petőfi ünnepélyt, melyen a mint írják E m b e r y Árpád a székelyudvarhelyi főgimn. tanára mond a hagyományos Petőfi serleggel ünnepi emlékbeszédet.

— **Nyilatkozat.** Az erdélyi r. k. status középiskoláiban a működő vallástanárok többsége részint élőszóval, részint írásban tett nyilatkozatokkal az ötödik osztály ágazatos hittanára nézve — Matuska könyve mellett döntött. Matuska könyvét is a Szent-István-Társulat adta ki. Megjegyzem, hogy a kolozsvári vallástanár még eddig nem nyilatkozott. Borszék, 1904. július 26. Dr. Fejér Gerő gyulafehérvári vallástanár.

— **Napszúrás áldozatai.** A tikkasztó nyári forróság, milyenne még a legidősebb emberek sem emlékeznek, nap-nap után szedi áldozatait az idej elemi csapásoktól amúgy is elkínzott szegény emberek sorából. Nem múlik el nap egyetlen vidéken sem, hogy a napszúrás áldozatairól ne írának szomorú híreket tudósításaink. Ilyen napszúrásnak esett áldozatul Kisfaludon Kanabé József földbirtokos is, kinek temetése f. hó 25-én nagy részvét mellett ment végbe. 26-án a gyulafehérvári csapatkórházból temettek el egy es. és kir. 31. gyalogezredbeli katonát, ki szintén a napszúrásnak lett szomorú áldozata. A szegény falusi lakások, a kórházak egyaránt telve vannak a napszúrás áldozataival, kik élet és halál között vívódnak e betegséggel.

— **Közelednek újra a katolikus társadalmi tevékenység mozgalmak napjai:** a Katolikus Nagygyűlés, a keresztény szociális kurzusok, a különféle gyűlések ideje. Kell, hogy a katolikus társadalom teljes érdeklődéssel kísérelje ezen munkát, melynek előkészítést az Országos Szövetség immár megkezdte. S kell, hogy a katolikus társadalom éppen ezekben a napokban, teljes áldozatkészségével forduljon Országos-Szövetségünk felé, mely a magára vállalt nagy feladatokat csak így módon lesz képes teljesíteni.

— **Halálozás.** Csikdelnei László Elek róm. kath. elemi iskolai tanító életének 39-ik és harmadszori boldog házasságának 5-ik évében f. hó 17-én elhalt Béza községben, hol temetése kedden d. e. 9 órakor, általános részvét mellett történt meg. Halálát felesége szül. Simó Ilona, kiskorú gyermekei: Geza és Erzs, valamint testvérei gyászolják. R. s. p.

— **Don Boscoról előadások Erzsébetfalván és a fővárosban.** Érdekesítő előadásokat tartott Don Bosco papja — Dr. Zaffery Károly — f. év jul. 10-én Erzsébetfalván. Miután a 13.000 katolikus hívővel bíró nagyközségnek csak egy szegény kis kápolnácskaja van, azért a templom előtti téren, a szabadban tartattak meg az előadások — az egyik délelőtt, a másik délután. Erzsébetfalva a szociálisták fészke, de ezek megbecsülték magukat. Csak a délutáni szentbeszéd kezdetén állott oda feltett kalappal egy pár félig ittas vezető, azonban egy jóakaró figyelmeztetésre mindjárt odább állottak, és az előadás a nagy közönség nagy érdeklődése mellett zavartalanul folyt le. Július 17-ikén és 19-én a gyeptéuban épült új lazarista templomban predikált Don Bosco papja, még pedig 17-én kétszer Don Boscoról beszélt, 19-én pedig Szt. Vince rendalapítót magasztalva. A gyeptécai kis templom valóban égető szükségét pótolt; kár, hogy mindjárt egy megfelelő nagy templommal nem kezdték. A hívőssereg áldja az itt letelepült önfeláldozó, példás papokat. Július 24-ikén az erzsébetvárosi plébánia templomban tartott két előadást. Ide a pártatlan buzgalmú lelkeshelyettes, főt. Novák úr hívta meg. A nagy közönség osztatlan figyelemmel hallgatta végig az életből merített gyakorlati előadásokat és sürően hullatta az adományfilléreket a szegény magyar papképző intézet javára. Zaffery még egy előadást fog tartani a budajláki plébánia templomban, még pedig augusztus 7-ikén, azután visszautazik Turinba.

— **Alapszabály megerősítés.** A belügyminiszter a Gyulafehérvári Kath. Kör alapszabályait a szokásos záradékkal ellátva, megerősítette. Az alapszabályok már kinyomattak — és a tagok között szét is osztattak.

— **Szíves kérelem.** Alulirt még csak néhány napot töltök a fővárosban és a szalézi ügy szíves pártfogóinak rendelkezésére állok (lakásom IV. ker. borzuta I. szám.) Ugyanitt osztom ki a budapesti előadások emlékére nyomott képeskéket is Don Bosco életének és működésének rövid leírásával. Augusztus 7-ikén tul szíves lesz a beírásokat teljesíteni és az adományokat elfogadni, nyugtázni és rendeltetésök helyére juttatni önagságá Tausch Hermin kisasszony, szalézi munkatárs (lakása IV. ker. borzuta 1.) A kik pedig kegyes adományait Olaszországba akarják leküldeni, kérem e címre küldeni: „Szent-István” magyar intézet Cavaglia, (Biellese, Italia) Dr. Zaffery Károly.

— **Idegen fölíratok megadóztatása.** Arad város törvényhatósági bizottsága elé Mülek Lajos dr. azt az indítványt terjesztette, hogy az Arad területén levő idegen nyelvű fölíratok tulajdonosaira adót vessen ki a város és az ekkép-

pen befolyó jövedelmet fordítsa a közpénztár javára. A közgyűlés elvben magáévá tette az indítványt és véleményét, egyáltalán szabályrendelet alkotás vegett egy szakbizottságnak adta ki, de a bizottság egyhangulag elvetendőnek véleményezte az indítványt. Annak dacára azonban a szabályrendelet egyes pontjait a következőképpen állapították meg. A város utcáin levő idegen fölíratok megadóztatás alá kerülnek. Ha a fölíratok teljesen idegen nyelvűek, akkor a III. osztályú kereseti, illetőleg vállalati jövedelem után fizetett adónak a husz százalékát vetetik ki pótlékkul, ha pedig az idegen fölírat mellett hasábosan a magyar is áll, ez esetben tiz százalék. Azon idegen nyelvű cégek, melyeknek a városban csak fiókjuk van: 100 illetve 50 koronát fizetnek. Az ekként befolyó jövedelem a város közpénztárának javára szolgál. Az adó-kivetést az adóügyi osztály előterjesztése alapján a tanács eszközli, a főlebbezéseket elsőfokú a törvényhatósági bizottság, másodfokú a belügyminiszter intézi el.

— **Székely vasúttak.** A beruházási kölcsön folyamánaképpen kiépítés alá kerülnek az erdélyi részekben a székely körvasutak. Ezek befejezését képezik a Szepsizentgyörgy — Mádéfalva — Cs.-Gyimes határállomásokkal bíró, már a 90-es években kiépített szakasznak a Szászrégentől kezdődőleg összekapcsolatnak Mádéfalvával. Az építés teljes mérvben igyekszik a székely megyék közlekedése viszonyain segíteni. Az egész vonal elsőrendű vonal lesz, sőt a jelenben másodrendű alipitménnyel fennálló Sz.-Kocsárd — Marosvásárhely és Marosvásárhely — Szászrégen végállomásokkal bíró pálya is elsőrendűvé lesz átépítve. Az egész pálya vonalán a máv. kezelésében futó első osztályú vonatkezelés fog eszközölni. A Szászrégen—Deda közt épülő első vonalszakasz építése céljából e hónap 9-én tartották meg a hivatalos verseny-tárgyalást. A versenytárgyaláson ajánlatot adtak be a budapesti építőcégek legtöbbjei, a mely körülmény a vállalkozási kedv lendületéről tesz tanúságot. Az ajánlatok eredménye a következő volt: Lásbas Gyula 1,475,664 kor., Tauffler Imre 1,179,188 kor., Mangold I. 1,100,562 kor., Rauch Árpád és Fekete 1,174,076 kor., Popper István 1,167,886 kor., Pallos Ármán 1,165,877 kor., Deusch Salamon 1,189,469 kor., Bernstein és Káldor 1,171,985 kor., Somlyó, Mende, Fábian 1,091,398 kor., Szilárd és Weil 1,186,916 kor., Kiss Jenő 1,214,037 kor., Grünhut és Szilárd 1,204,317 kor., Mandel, Hoffmann, Quittner 1,224,590 kor., Blau és Kolozs 1,299,556 kor., Fuchs Gyula 1,251,082 kor., Gregersen és Fiai 1,267,677 kor., Hoffmann és Lehne 1,167,990 kor., Linauer és Braun 1,278,880 kor., Weisz Mihály s Wallerstein 1,148,664 kor. Az ajánlatok szerint a legolcsóbb Somlyó, Mende, Fábian, utánna következnek Mangold I., Weisz Mihály, Wallerstein, 1,158,664 kor. Az ajánlatok szerint a legolcsóbb Somlyó, Mende, Fábian, utánna következnek Mangold I., Weiss Mihály, Wallerstein, Pallos Ármán, Pupper István, Hoffmann és Lehne, Tauffler Imre, stb. A megépítés alá kerülő vonalszakasz 26 kilométer hosszú, s így tekintve, hogy ca. 1,200,000 kor. az építési összeg középátlagossága, egy kilométerre ca. 4000 korona esik, amely összeg nem mondható drágának. A megépítendő vonalszakasz a máv. felügyelete alatt lesz kiépítve, így tehát gondoskodva lesz arról, hogy az műszakilag kifogás alá ne essék. A székely körvasutak kiépítése három szakaszban lesz eszközölve. Az első a most építés alá kerülő, Szászrégen — Deda közt elhúzódó vonal, a második a Mádéfalvától kiinduló és Gyergyószentmiklós felé vonuló 40 kilométer hosszú szakasz, a harmadik

a közbeeső és így a leghosszabb vonalszakasz. Az első két szakasz a célból építették meg különállban, hogy azok segélyével megkönnyítessék a harmadik, a forgalmi eszközöktől távolabb eső vonal megépítése.

— **A délutáni alvás.** Akik szívesen szunyókálnak egyet ebéd után, hálas szívvel gondolhatnak egy tekintélyes francia orvostudorra, Feré-re. Feré doktor nagy előadást tartott arról, hogy az ebéd után való alvás nemcsak kellemes, hanem egészséges is. Ez a hatás különben különös. A munka csökkenti az emésztést, az emésztés csökkenti a munkaképességet. Feré főként olyan embereken folytatta a megfigyelést, akik szellemi munkával foglalkoznak, és a megfigyelés eredménye igen jelentékeny volt. Megállapította, hogy ebéd után az első órában a szellemi munkával foglalkozó ember munkatevékenysége felére csökkent, de azután az első óra vége felé megint nagy gyorsasággal emelkedik, míg rendes mértékűt eléri. Az első felőrában a munkaképesség csökkenése hatvan, sőt sokszor hetvenöt százalékos. Érdekes, hogy a munkaképesség csökkenése kisebb, ha evés után szivarra gyújtunk. Ez a nikotin izgató hatásának az eredménye: de nem leküzdése, hanem csak elodázása az elbágyadásnak, amely ily fölépésében kisebb mértékű, de annál tartósabb lesz.

— **Helyreigazítás.** Lapunk múlt heti 30-ik számában Oltáregyesületi kiállítás — című hírnökbe sajnálatos értelem zavaró sajtóhiba esuszott be. A gyergyói fiók oltáregyesület — a mi pedig ez idő szerint tudunkkal még nem létezik — kiállításáról volt említés — holott a gyergyóesoma falvi fiókoltáregyesület rendezte a szép kiállítást — mit ezen értelemben a legnagyobb készséggel igazítottuk itt helyre.

— **Táviró díjtáblázat.** Az 1903-iki londoni táviró egyezmény határozatai értelmében 1904. júl. 1-től az európai díjrendszerű táviratok díjai lényegesen megváltoztak. Tyrnauer Jakab kassai m. kir. posta és táviróosztály most ötven szöveg kiszámított európai díjrendszerű táviró táblázatot állított össze, amely rendkívül praktikus, könnyen áttekinthető s így a közönségnek igen nagy szolgálatot tehet. A táblázatot ajánljuk az érdekeltek figyelmébe. Kapható 60 fillért Kassán a m. kir. posta és táviró hivatalban.

— **Lapunk kiadojának** Papp Györgynek ujonnan és nagy szakértelemmel berendezett új nyomdáját, mely negyed századot át dicsegetes buzgósággal tartott ki kath. elveink és meggyőződésünk mellett, forró szeretettel ajánljuk ezúttal is kath. közönségük becses figyelmébe és jóakarató pártfogásába. Praktikus egyházi nyomtatványokat, könyveket, lenyomatokat, füzeteket, izléses kiállítású meghívókat, és mindennemű nyomtatványainkat lapunk kiadóhivatalában Papp György könyvnyomtatónál rendeljük.

TANÜGY.

Utóhangok a népiskolai törvényjavaslatához. *)

(Vége.)

A népiskolai törvényjavaslat III. fejezete a községi és felekezeti tanítók javadalmazásáról és az állam által gyakorlandó fegyelmi jogról rendelkezik. A tanítók javadalmazására nézve a javaslat kimondja, hogy „a községek és hitfelekezetek által fenntartott elemi népiskoláknál alkalmazott rendes tanítók (tanítónők) évi fizetése legalább 800 koronában, a segédtanítók fizetése pedig 60. koronában állapítandó meg” (35. §.) A tisztességes lakást és egy negyed holdnyi területet szintén biztosítja. Azonban a 36. §.

kimondja, hogy a vallás és oktatásügyi miniszter a tanító fizetésének kiegészítésére a törvényes minimumon felül is hozzájárulhat, hogy a tanító fizetése egészben véve 1000 koronát tegyen. Ehhez járulnak az ötödéves korpótlékok: hat ízben 100—100 kor., úgyhogy a tanító maximális fizetése 1600 koronáig mehet föl.

A törvényjavaslat a tanítói fizetésnek ilyenem emelésével minden oldalról érzett szükségletnek kíván megfelelni. Csak az a sajnálatos, hogy az állam pénzügyi ereje a tanítóságunk nagyobb mértékű segítését lehetővé nem tette. Jól jegyezte meg Justh Gyula a népoktatási anketen, hogy még a miniszteriumi portásoknak is különb fizetésük van. A javaslattal szemben kiemelendők a VI. Egyetemes tanítógyűlésnek kívánalmai, hogy a tanító olyan fizetésben részesüljön, mint a megfelelőképzésű állami tisztviselő, egyelőre azonban a viszonyok tekintetbe vételével a tanító tekintet nélkül az iskola jellegére, ha magyarul tud és magyarul tanít, hat év alatt jusson el a XI. fizető osztály első fokozatában (1800 K.), ettől kezdve számítassék 5 ötödéves korpótlék 200 koronájával, a nagy városok és drágább helységek lakói pedig kapjanak személyes pótlékokat. A Katolikus Tanítók Orsz. Bizottsága erre vonatkozólag határozatban mondotta ki: A katolikus tanítóságot lealázásra és elégedetlenségre ingerli, hogy fizetési minimumát (a javaslat) alacsonyabbra szabja az állammal.* Ez utóbbi határozat az, mely minden túlzástól távol a leghelyesebben fejezi ki a kath. tanítóság kívánalmait. Az állami tanítókkal egyenlő munkát végeznek, egyenlő a képzésük, legyen egyenlő a fizetésük is.

Az Egyetemes Tanítógyűlés kívánásai egyelőre utópisztikus vágyaknak tekinthetők, melyek annyiban helyesek, hogy a társadalom figyelmét felhívják a tanítóság helyzetére, de másrészt túlzásuknál fogva csak elégedetlenséget keltenek. Utóljára azt se feledjük el, hogy pl. a lelkészségnek helyzete sincs úgy biztosítva a kongrua által, mint a végzett tanulmányoknál fogva az újabb szocialist törekvések szerint arra jogot formálhatnak. Nagyobb fogatkozása véleményem szerint a javaslatnak az, hogy nem tesz különbséget városi és falusi tanító között. A miből a városi tanító a városi élet nagyobb igényei és kívánalmai szerint csak épen tengődik, abból a falusi tanító kielégítőleg meg tud élni, sőt elég van olyan, a ki egy pár barázdát meg össe is szerez. Ha tehát az államhatalom azt tartja szemelőtt, hogy az ország tanító személyzetét elhető állapotba helyezze, erre mindenesetre figyelemmel kell lennie.

A törvényjavaslat 38., 39. §§-ai intézkedést tartalmaznak arról, hogy a tanítói fizetés kiegészítését a fenntartó hatóságok eszközölni tartoznak; de ha anyagi erejük nem engedi, az állami segítséget kell kérniök. Igen fontosak a 40. §. f. és g. pontjai, melyek melyen belevágnak az iskolafenntartók jogaiba. Az f. pont szerint „ha az állam valamely községi vagy felekezeti iskola tanítójának fizetése kiegészítéséhez 120 koronát túlhaladó államsegéllyel járul, a tanító alkalmazása a vallás- és közoktatásügyi miniszter jóváhagyásától függ.” A g. p. szerint „ha valamely községi vagy felekezeti népiskolánál az ujonnan rendszeresített tanítói állás javadalmazásához az állam legalább 800 kor. kiegészítési államsegéllyel járul, ezen tanító állásra a tanítót a vallás- és közoktatásügyi miniszter nevezi ki.” Felekezeti nézőpontból kétségkívül érzékeny sérelem az állami hatalomnak ezen beavatkozása a kinevezés ügyébe,

de magyar nemzeti szempontból nagyon is megokolt. Elismerték ezt oly kiváló harcosai is a katolikus ügynek, mint Fehér Ipoly, Csernoch János. Ez utóbbi a közoktatásügyi minisztertől összehívott értekezleten így nyilatkozott: „Az, hogy az állam a felekezeteknek adott segítség útján bizonyos befolyást gyakorol a felekezeti iskolákra, a *do ut des* elvén alapul.”

Még jelentékenyebben beleszólanak a felekezetek jogaiba a 41—44. §§-ai, melyek a tanító elleni fegyelmi eljárás megindítását a vallás- és közokt. miniszternek biztosítják. Azonban hogy ítéletünkben elfogultak ne legyünk, azt is tudnunk kell, hogy mikor kívánja magának a fegyelmi eljárás megindítását? Akkor, „ha a tanító a magyar nyelv tanítását elhanyagolja vagy azt nem a jelen törvény 14. és 15. §-ban kitűzött célnak megfelelőleg tanítja;” „ha az iskolában a kormány által eltiltott tankönyveket vagy ilyen taneszközöket használ;” „ha államellenes irányt követ. Államellenes iránynak tekintendő különösen minden esemény, a mely az állam alkotmányát, nemzeti jellegét, egységét, különállása vagy területi épését, továbbá az állam nyelvénak törvényben meghatározott alkalmazása ellen irányul...” Végre már itt az ideje, hogy a magyar állam hathatósan védekezzen azok ellen, kik az iskolába törnek nemzeti léte és egysége ellen.

A 44. §. azt mondja ki, hogy „a hitfelekezeti iskolai hatóság azon felekezeti tanító ellen, a kinek fizetése kiegészítés vagy korpótlék címen bármilyen összegű államsegélyt nem engedélyezve, a vallás- és közokt. min. felhívására a fegyelmi eljárást megindítani és egyidejűleg állásától felfüggeszteni köteles a 41. §. alá nem vonható minden oly esetben, a melyben az 1876. XXVIII. tc. 7. §-a értelmében fegyelmi eljárásnak van helye.” Az idézett 1876-iki törvény pedig a kötelezőségeket, az iskolai rendeletet még nem tartása erkölcsi kihágás és hivatali vétség esetén rendel el fegyelmi vizsgálatot. Ez utóbbi esetben tehát a tanítóval szemben az állam a hivatalos állással járó kötelezőségei megszegése esetében kívánja részben magának biztosítani a felügyeletet. Az iskolafenntartók iránt elég nagy fokú bizalmatlanság nyilatkozik ebben, mivel hiszen ezen utóbb felsorolt esetekben eljárni mindenkinek saját érdeke is parancsolja, mivel hiányságot, rendellenes eljárást ők sem tűrhetnek meg, ha iskoláikban eredményt akarnak elérni.

A javaslat IV. fejezete a tanítóképzésről és képzéséről intézkedik. Ezen fejezet részletezi a tanítóképzőbe való felvétel feltételeit, az intézetek kellekeit, a kötelezett tárgyakat, az igazgató és tanárok kötelezéseit, a vizsgálatokat, képző intézeteknek nyújtható állami segítséget, az állami felügyelet gyakorlását szabályozza.

Ebben a fejezetben is bőven fordulnak elő oly rendelkezések, melyek az igazságszó bírálattal kihívják. Az 55. §. egyebek közt kimondja, hogy a „hitfelekezetek által fenntartott képzőintézetek tannyelvét az illető fenntartó főhatóság állapítja meg. Amennyiben ezekben a tanítás nyelve nem magyar, a képzőintézet fenntartó hatósága köteles arról gondoskodni, hogy ezekben a magyar nyelv és irodalom a rendes tantárgyak között magyar tannyelven legalább olyan heti óraszámmal tanítassék, mint a magyar tannyelvű képzőintézetekben.” Ezen intézkedés nyilván mutatja a törvényjavaslatnak egy igen nagy gyengéjét és ellenmondását. A nemzeti tanítónak is kötelessége, hogy növendékeit a magyar beszédbe belevezesse, de hol van alkalma ennek, hogy a magyar beszédbe alap-

*) Az első közleményt I. a Közművelődés 30. számában.

san belejőjön, mikor a képző nyelve nem magyar. Ezzel szemben inkább az volna kívánatos, hogy a tanítóképzők nyelve kivétel nélkül magyar legyen. A Magyarország Közoktatásügye 1902-ben miniszteri jelentés szerint 83 tanító és tanítóképző közül 74 intézetben kizárólag magyar tanítvány, két intézetben magyar és oláh, négyben oláh, kettőben szerb, egyben német. Eszerint a javaslat 7 intézet kedvéért következtetésébe esik.

A vizsgálat két szakaszból állana; a tanítóképesítő alapvizsgálatból, mely főleg az általános műveltség tárgyait öleli föl és a szakvizsgálatból, a mely a szoros értelemben vett tanítói és nevelői készség kipróbálására szolgál. Az alapvizsgálatot a képző elvégzése után teszik a növendékek. Az itt nyert bizonyítvány a tanítói állás ideiglenes betöltésére jogosít. A felekezeti intézetek alapvizsgálataira a miniszter kormányképviselőt rendelki, a kinek az a kötelessége, hogy ezen törvény intézkedéseinek és a vizsgálati utasításoknak megtartását figyelemmel kísérje. E végből a törvény a kormányképviselőt különböző jogokkal ruhazza fel, a melyek nem igen különböznek a felekezeti intézetekhez küldött eretségi biztosok jogaitól. Ezek a jogok csupán az ellenőrzésre szorítóknak, sérelmeseknek — mondjuk mireánk, — nem mondhatók.

Sokkal inkább belenyulnak a felekezetek jogaiba a szakvizsgálatról szóló utasítások. Ezen szakvizsgálatnak tárgyai ezek: nevelés-és tanítást, tanítási gyakorlat, hit-és erkölcstan, magyar nyelv és irodalom, hazai történet és földrajz, alkotmánytan. Ezen vizsgálat nyelve a magyar, azonban „az olyan jelölt, aki nem magyar tanítvány képzőintézetben végezte a tanfolyamot, a hit-és erkölcstanból, továbbá a nevelés-és tanítást, a tanítási gyakorlatból, ide nem értve a magyar nyelv tanítási gyakorlatát, az illető intézet tanítványán is leheteti a a képesítő szakvizsgálatot”. Ebben rejlik a nemzeti sérelem. Eddig a tanfelügyelő hivatalos látogatásai vagy a vizsgálat alkalmával bármely tárgy elővetelével vizsgálhatta a jelöltnek a magyar nyelvben elért jártasságát, ezután ellenben csak bizonyos tárgyakban van arra joga. A felekezetek autonómiaja ellen irányul a 70. §., mely a szakvizsgálati vizsgáló bizottság összeállításáról szól. E bizottság felelősében az illető felekezeti főhatóság által a miniszternek bejelentett s ez által megerősített tagokból, egy a miniszter által az illető felekezeti főhatóság meghallgatásával kinevezett elnökből és helyettes elnökből s a miniszter által ugyanily módon kinevezett tagokból. „Az elnök úgy alakítja meg a vizsgáló bizottságot, hogy abban a miniszter által kinevezett tagok s a felekezeti főhatóság részéről kinevezett tagok egyenlő számban legyenek.” Ezzel a vizsgálati jogát és vizsgálat elbirálását felül kiveszi az iskolafenntartók kezéből. Nagy kérdés azonban, hogy ezzel elérje-e a nemzet a nemzetiségi képzőintézeteknek hatóságabb ellenőrzését.

A 74. §. az állami segítségnek egyes képzőintézetek részére való megadásáról szól. Alapvetően a gimnáziumok segítségénél érvényesülő elvek vezették a javaslat készítőjét, a javaslat biztosítja a fenntartó hatóság lényeges jogait s mindamellett útát nyit intézetének kellő módon való fenntartására.

Az állami tanfelügyeletről szóló V. fejezet szerint a tanfelügyelőn kívül iskolafelügyelők is alkalmazhatók az iskolák megvizsgálására, kik a számukra kijelölt községek iskoláit az állami felügyelet gyakorlása végett meglátogatják. Így akarja a javaslat megoldani az ellenőrzésnek hatékonyabbá tételét, a mit a közbé-

lemény már évek óta állandóan sürget. Hiánya a javaslatnak, hogy a tanfelügyelői intézmény újjászervezése helyett beérte ilyen toldozgató intézkedéssel.

Ime nagyjában bemutattuk a törvényjavaslatot, de a megbeszélés teljességére számot nem tartunk. Sok részletkérdés elmaradt, melyeket legjobban magából a törvényjavaslatból ismerni meg, melyet már eddig is bizonyára minden olvasónk tanulmányozott.

Hidvégi M.

Ki tanítsa a hit- és erkölcstani a népiskolában?

Irta és az erdélyi róm. kath. tanítóegyesületek Szövetségének 1904. évi július hó 11-én tartott közgyűlésén felolvasva: Gyurcsonecz Károly, tanító.

Epen ezen tanítóképző intézet érdemes igazgatója vetette fel azon kérdést, hogy ki tanítsa a hit- és erkölcstani a népiskolában? És ebben a fontos kérdésben Ő egy bizonyos álláspontot elfoglalva, ha jól tudom a csiki róm. kath. tanítóegyesületnek mult évi őszi gyűlésén ezen álláspontját érdekesen és nagyon figyelemre méltó módon körvonalozta és megindokolta. A kérdés fontosságát elismerte az erdélyi róm. kath. tanítóegyesületek Szövetségének melyen t. választmányja is, a midőn közgyűlési tárgysorozatába felvette ezen tételt és annak előadására tanítóegyesületem szíves kijelölése folytán engem megbizni kegyeskedett.

Az iskola kétféle feladatot teljesít, oktat és nevel. Ezen kétféle feladat azonban nem kétféle ténykedést jelent, mert e kettős feladat egymással annyira összefügg, egymástól annyira el nem választható, hogy azt legjobban jellemzi azon pedagógiai elv: az iskola nevelve oktat és oktatva nevel. Az oktatás alatt különösen ismeretek nyújtását értjük, a neveléssel pedig törekszünk a nyújtott ismereteket megnevesíteni, hogy általa a lélekre hatván, főlegbresszük és ápoljuk tanítványainkban a vallásosság, erkölcsesség, becsületesség erényeit. Ha az iskola csak ismereteket nyújt és elmulasztja az istenfélelmet, jellemet és becsületességet kifejleszteni, akkor elveszti feladatát, akkor nem áll biztos alapon, annak működése veszélyes úgy az egyház, mint a haza és a társadalomra nézve, mert az ilyen iskolából kikerülő egyének az életben nem tudnak érvényesülni, könnyen elbuknak és csak szaporítani fogják a proletár és a kates ekzisztenciák számát. Hogy tehát az iskola az egyháznak igaz leánya, az államnak és társadalomnak támasza legyen, szükséges, hogy az neveljen is, még pedig vallás-erkölcsei irányban legnagyobb nevelő mesterünk Krisztus Urunk szellemében neveljen: vallásos, hitbuzgó egyéneket. Az életben, az élet különböző viharjai és csapásai között, egyedül csak a vallásos hitbuzgó ember az, a ki meg nem inog, a kinek ereje van azok elviselésére. Egyedül a hit az, a mely felemel bennünket a földi szenvedések felé; ez a legbiztosabb kísérő az élet jó és nemes útján, ez ad vigasztalást a testi és lelki fájdalmakban és ha már minden elhagyott, ha az élet is talán elvesztette értékét, a hit egy fénysugár, melynek ragyogásánál remény-nyel és bizalommal fordulunk az ismeretlen jövő homályába. És ha tekintetbe vesszük az emberi nem fejlődésének történetéből kialakult azon igazságot, hogy a hit érzelme mindenkor, az idők kezdetétől fogva élt az emberiségben, — mert hiszen nem volt még eddig földi hatalom; sem a hatalmas uralkodók véres zsarnoksága, sem a gőgös tudósok gunyja, — mely képes lett volna kiirtani az emberi kebelből az istenség, a hit utáni vágyat, úgy reá jövőnk, hogy a hit nem

emberi akarat szűlötte, hanem azt a Mindenható az emberi nembe, annak boldogítására, az ember születésével beleoltotta. A hit utáni vágyak nagyon szép kifejezést ad egyik jeles pedagógusunk a következő hasonlattal: „Föl lehet a követ tartani eszébe, de ha az akadály megszűnik, csak újra enged a vonzás törvényeinek; kifogathatjuk a delejtút rendes irányából, de ha magára hagyjuk, újra csak nyugalmának változatlan pontja a delejsark felé fordul. Az emberi szív is ilyen. Rossz irányba térhet, el is tévedhet, kizárhatja magából az Istent és helyet adhat a hitványnak, a rossznak, — de akkor vége nyugalmának, a gond, az elégedetlenség lépett helyébe. Akkor aztán újra keresni kezdi a békét, a megnyugvást és megtalálja azt — Istenben.”

Az emberi természet így lévén az Isten és hit iránti fogékonyással teremtve, a nevelés egyik fő-fő feladatát képezi a vallásos érzelmeknek a kiművelése, mely célt először a hitoktatás és másodsorban a tanításnak általában vallás-erkölcsös szellemben való vezetése szolgálja.

Mindezekből láthatjuk — amit eddig az egyházon kívül álló kultúrtenyezők is méltattak — hogy a hitoktatás egyik legfontosabb tárgya a népiskolának s így nem kevésbé fontos azon kérdés is, hogy a hitoktatást ki lássa el a népiskolában? Ezen kérdésben eddig háromféle nézet domborodott ki. Az egyik vélemény a hitoktatást teljesen a lelkészre bizza, a második ezzel ellenkezőleg azért harcol, hogy a népiskolában a hit-és erkölcstani tanítását háromféle nézet domborodott ki. Az egyik vélemény a hitoktatást teljesen a lelkészre bizza, a második ezzel ellenkezőleg azért harcol, hogy a népiskolában a hit-és erkölcstani tanítását háromféle nézet domborodott ki. Az egyik vélemény a hitoktatást teljesen a lelkészre bizza, a második ezzel ellenkezőleg azért harcol, hogy a népiskolában a hit-és erkölcstani tanítását háromféle nézet domborodott ki. Az egyik vélemény a hitoktatást teljesen a lelkészre bizza, a második ezzel ellenkezőleg azért harcol, hogy a népiskolában a hit-és erkölcstani tanítását háromféle nézet domborodott ki.

Az első véleményről, mely a hitoktatást kizárólag csak a lelkészre bizza, közöttünk — azt hiszem — kevés a vitaközlés való, mert mi katolikus tanítók mindenestire elvetjük ezen téves, eredményeiben szerencsétlen nézetet. A hitvallásos élet nélküli iskolák modern korszellemmel telített tanítóinak: a dilettáns népnevelőknek álláspontja ez, a kik a mások és sokszor önmaguk megtévesztésére hirdetik ugyan a hitet, de meggyőződés nélkül, az erkölcsöt, de vallás nélkül s a kik működésükkel a haza jövődől polgáiraiban elszegényítik a lélek nemes tulajdonságait, elnyomják a szívet, elfojtják a lelkiismeretet, a kiknek működése nem nemzeti nap-számoskodás, hanem a nemzeti lét legnagyobb veszedelme. Kívánatos, lehetséges-e ilyen nevelési alap? Am tegyek ki a keresztet az iskolából, szorítsák hátterbe a hitoktatást, vessék meg a vallás-erkölcsei alapon felépített nevelési rendszert s akkor — „jönni fog a nagyszerű halál, hol a temetkezés fölött egy nemzet sirban áll.” Katolikus tanügyi ember sohasem vallhatja és képviselheti ezt az álláspontot, mert lelke mélyen meg van győződve arról, hogy az egyedül lehetséges alap, a vallás-erkölcsei nevelés, mely a hitoktatást sohasem kiesnyíti, sohasem perhorreszkálja, hanem azt az elérendő cél egyik legfontosabb eszközének, következőleg a tanítói hivatás egyik legméltóbb ténykedésének tartja.

Igy tehát azt az álláspontot, mely a hitoktatást csak a lelkész feladatának akarja tekinteni, eleve kizárva vizsgáljuk azt a felogást, melyet miként már emlitem ezen kérdés felvetője is képvisel, s a mely oda konkludál, hogy a hit-és erkölcstani tanítsa a a tanító, a ki a többi tárgyakat is tanítja. — Előre is kijelentem, hogy én ezt az álláspontot sem fogadom el, habár teljesen elismerem, hogy ennél a nézetnél egé-

szen más, homlokegyenest ellenkező szempontok az irányadók, mint az előbbinél. Mert a míg ugyanis azok, a kik a hit- és erkölestan tanítását kizárólag csak a lelkesre akarják bízni, azon elzattal járnak el, hogy a hitoktatás jelentőségét lecsorítsák, s hogy így tehát a népiskolához a vallásos szellemet számízzuk, addig az ezzel ellenkező álláspont képviselője, az ellenkező célt is akarja elérni, úgy gondolkozáva és érvelve, hogy a tanítást általában csakis azon iskolában fogja a mindnyájunk által kívánatosnak és szükségesnek tartott vallásos szellem átadni és domniálni, a melyben a hitoktatást a tanító végzi. Ismételt az előbbinél úgy végeleljában, mint eszközeiben teljesen ellentétes álláspont; végelelje feltétlenül tiszteletré méltó és a katolikus szempontoknak megfelelő, de nem elfogadható a kivétel, mert álláspontja mellett felhozott érveléséből az is következne, hogy azon iskolákban, — melyekben a mostani gyakorlatnak megfelelőleg a belkésze végzi a hitelnevezést, a tanító pedig emlézteti — teljesen hiányzik a vallás-erkölestani szellemű nevelés és oktatás. Ez pedig már a szofizma ismérveit mutatja. S így habár — mondom — elismerem, hogy ezen álláspont képviselőjét intenciójában nemes és figyelme méltó szempontok vezéreltek, de érvei és az abból levont következtetés nem állják ki a tűzpróbát és nem alkalmasak, hogy a mindnyájunk által hamgoztatott célt szolgálják. Leszek bátor az ezen álláspont mellett felhozott érvekkel röviden foglalkozni.

(Vége köv.)

IRODALOM. MŰVÉSZET.

* Az Egyházi Közlöny (szerkesztő Gerely József) XVI. évf. 30-ik számának tartalma: **Vezércikk:** Bubicz Zsigmond. — **Egyetemesség:** A Non expedít. — A katolikus kongresszusok állandó bizottsága. — Szűz Mária Széplötelen fogantatásáról. — IX. Pius beatifikációja. — Az olasz királya római zsidóságában. — A páduai bazilika ünnepe. — Aszkétikus küszöbén Franciaország és a Vatikán között. — A kongregációk oktatási jogának elnyomása. — A lordok háza a nőemancipációról. — A „Definíció-kérdés”-hez. — Boltzár-ünnep Esztergomban. — A párbér és napszám megváltása a gör. kath. egyházközségekben. — Amerikai katolikus magyar ügyek. — **Időszervi kérdések:** Kubinyi Viktor, A francia kerkondátum. (I.) — **Szociális kérdések:** Pados Gábor dr. A keresztény szociális mozgalom Itáliában. — **Szöszékek:** Bernhard Zsigmond S. J. Mint érteke-síthetők jobban a Szentírászt a szöszékek? — **Szélelgyeztetek:** Excellenz Mirbach. — **Társalgó:** Hodoogus. A tulbugóságról. — **A hét krónikájja. — Irodalom:** (L.) Zubriczky Aladár dr. Szent-Iren lyoni püspök életének chronológiája. — (J. J.) dr. Csókás Vidor. A tanítók védőszentje. — A hét világirodalmából. — Személyi változások, hírek és apróságok. — **Memento. — Szerkesztői üzenetek. — Hirdetések. — Melléklet:** Sheehan, Delmege Luacs. (XXX.) Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VIII., Esterházy-utca 15.

A szerkesztő üzenetei.

Szelely. Türelmet kérünk. Mipdenre, a mi jó és helyes, idővel rea kerül a sor. Köszönjük a levelező lapot, olaját teljesítjük, csak máskor ne írjon olyan „mégis” leveleket. Higye el, többet ért így a jó ügynek, mint a mennyit használnak.

Mit a virágok beszélnek. Jövő számban véleményét mondunk; itt is egy kis türelem. Miskor is felkereshetne. Üdvözlét.

M. Levélben is írtuk, hogy 22 K. hátraleka van. Kérjük az összeget a pénztári hivatalhoz beküldeni, akkor soha sem lesz zavar és lapbeszűntetés, mert elgondolhatja, hogy a lap kiadása sok költséggel jár. Különben ez minden hátralekos előfizetőnknek is szól.

P. Sepsiszeit-György. Ismerem a fiut még inas korából és már tettem lépéseket, hogy a nevezett helyre bekerülhessen — de most ősz előtt aligha, mert a nyári szezonban ezen pályán is sok az eskimó és kevés a foka.

A. Cikkét úgy sem közölök, ha ön fizetnie nekünk érte, nem hogy mi fizessünk önnek honoráriumot. Mit gondol az Istenért? Az uborka szezonban sem vagyunk ennyire megszorulva.

Többeknek. Kik a lapot nem kapják pontosan, reklamálják a posta hivatalnál és ha ez sem segítene, írjanak egy levelező lapon és mi majd segíteni fogunk.

Pályázat.

— **Csikésatószegei** rk. elemi népiskolánál egyik tanítói és segédkantori állás megüresedvén, arra 177 kor. 76 fillér kepeváltásig, 622 kor. 24 fillér községi fizetés pótlék, 30 korona stóla, 1 szoba, konyha és veteményes kertből álló javadalmazás mellett f. évi augusztus 15-ig terjedő határidővel ezennel pályázatot hirdetek.

A megválasztandó tanítónak kötelessége leend az 1—2 osztályosokat önállóan, az ismételőket főlválva tanítani, segédkantori teendőket pontosan végezni s a községi faiskolát kezelni, melyért évenként 40 korona tiszteletdíjat fizet a község.

Csikésatószege, 1904. július 17.

Bálint Lajos s. k.
plehános, iskolaszéki elnök.

Szerkesztésért felelős Kepatz Gergely.

Hirdetmény

a csiksomlyói róm. kath. finevelő intézet
élelmezésének bérletére.

Az erdélyi r. kath. Státus igazgató tanácsának végzése alapján a csiksomlyói r. kath. finevelő-intézet élelmezésének bérletére 1904. szept. 1-től 1907. aug. 31-ig terjedő, három évi időtartalomra ezennel második nyílt pályázatot hirdetek.

A megkötendő szerződés alapos megismerés végett található Csiksomlyón, a finevelő intézet igazgatóságánál. Tájékozással szolgáljon, hogy élelmezni kell, 96—100 növendéket, négy tagból álló előjáróságot és megfelelő cselédséget. Az élelmezés egység ára egy növendék után tanévi (tiz havi) időre 200 K. Ajánlatot tevő élelmező, ha az intézet előjárósága jónak látja rábízni, tartozik ugyanott az **internátus élelmezését** is elvállalni, hol ismét 90 növendék élelmezendő tanévi 130 kor, egységárért, úgy, hogy az évi bérletár átlag 30.000 korona. Kik e vállalatot elnyerni óhajják **zart ajánlatukat** a csiksomlyói finevelő intézet igazgatóságához címezve **f. év július 30-ig adják be, Julius 30-án reggel 8 orakor** az ajánkozókka szóbeli verseny tárgyalás fog tartatni fent jelzett igazgatóságánál, minnek eredménye a Státus igazgató tanácsához terjesztetik jóváhagyás végett.

Pályázók tartoznak az ajánlattal egyidejűleg letenni **4000 koronát óvadéku**, mely felerészben készpénzzel teendő le, felerészben pedig jelzálogilag első helyen mar bekebelezett tehermentes ingatlanl vagy óvadékképes értékpapírral is biztosítható.

A bérbeadó hatóság fenntartja magának a jogot, hogy a pályázók közül az esetleg magasabb áreységért vállalkozót ajánlhassa, ha egyéb érdekek úgy kívánják.

Vállalkozó tartozik az intézetben lakni. A vállalat albérletbe nem adható.

Csiksomlyó, 1904. jul. 15.

Bálint György,
finev. int. igazgató.

Pályázat.

Az erdélyi püspöki uradalomban a megüresedett

erdőtisztai állásra

pályázatot nyitattik. Ezen erdőtiszt kezelése alatt fog állani az erdélyi püspöki uradalomnak Alsó-Fehérvármegyében fekvő mintegy 11.000 hold kiterjedésű erdősége s egyuttal hivatalos kötelessége leend az urbéri elkülönítések folytán az uradalomnak jutott mintegy 3000 hold erdőségről a rendszeres üzemtervet megkészíteni. Ezen állás elnyeréséért csak oly elsőrangú egyének pályázhatnak, kik: 1. római katolikusok, 2. fűdhetlen előéletűek, 3. Az erdőakadémia tanfolyamot jó sikerrel bevégezték, az erdészeti államvizsgát letették, belföldön s legalább 4—5 évről, főkép erdőrendezési szolgálatról szóló bizonyítványt mutatnak föl. A végzett tanulmányokról, az államvizsgáról és eddigi hivatalos működésükről szóló hiteles bizonyítványokkal fölszerelt, keresztlevéllel s a szolgálathoz megkivántató ép erős testalkattal szóló bizonyítványokkal ellátott és sajátkezűleg írt folyamodványok legkésőbb **augusztus 22-ig** küldendők be. Az állomás legkésőbb október 1-én elfoglalandó. Ezen álláshoz a következő járandóságok vannak kötve: 1. készpénzfizetés 1600 korona, 2. 2 darab tehéntartásra 320 korona, 3. 10% jutalék a tiszta jövedelem után, 4. 48m² tűzifa, 5. természetbeni lakás kerttel Gyulafehérvárott, 6. 6 hektóliter bor, 7. szolgálati fogat.

Gyulafehérvárott, 1904. július hó 20-án.

Jószágigazgatóság.